

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи
(найменування кафедри)

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(шифр та найменування спеціальності)
за освітньою програмою «Банківська справа»
(назва освітньої програми)

на тему: **«ОЦІНКА СТРУКТУРИ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ»**

(назва теми)

Виконавець:

студентка ЦЗФН

Шепеленко М.В.

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

К.е.н., доцент

(науковий ступінь, вчене звання)

Радова Н.В.

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. На сьогоднішній день банківський сектор України перебуває у складному становищі. Програма реформ оздоровлення банківської системи, запропонована Національним банком України, призвела до суттєвого зменшення кількості банків та до радикальних змін у функціонуванні найбільш важливих системних банків. Окреслені процеси викликають об'єктивну необхідність у дослідженні сучасного стану банківського сектору України та його подальших перспектив розвитку. Нагально в сучасних умовах постає питання щодо необхідності дослідження структури банківської системи України та визначення основних шляхів її розвитку з урахуванням посилення впливу на реальний сектор економіки задля вдосконалення інституційної побудови банківського сектору України з метою забезпечення його стабільності та ефективності, а також сприяння економічному піднесенню країни. Це зумовило актуальність вибору теми дослідження.

Мета дослідження - вивчення теоретико-методичних засад функціонування банківської системи України, оцінка її сучасної структури та надання рекомендацій щодо перспектив її розвитку.

Завдання дослідження:

- розглянути поняття структури банківської системи;
- дослідити нормативно-правове забезпечення діяльності банківської системи України;
- оцінити структуру банківської системи України;
- проаналізувати діяльність Національного банку як мегарегулятора;
- провести порівняльну оцінку діяльності окремих груп банків України;
- виявити основні сучасні проблеми банківської системи України та розробити шляхи їх усунення;
- визначити перспективи подальшого розвитку банківської системи України.

Об'єкт дослідження – банківська система України.

Предмет дослідження - структура та результати діяльності банківської системи України.

Методи дослідження в роботі знайшли застосування наступні методи: статистичний метод дозволив оцінку структури банківської системи України; для дослідження результатів діяльності банківської системи використовується метод аналізу; при оцінці діяльності окремих груп банків України використовується метод порівняння; при написанні висновків, провідними методами є узагальнення та синтез.

Інформаційна база дослідження законодавчі та нормативно-правові акти, які регламентують діяльність банків, офіційні дані Національного банку України (НБУ), статистичні дані, матеріали Незалежної асоціації банків України (НАБУ), інформаційно-аналітичних видань, звітність банківських установ, наукові публікації та монографічні видання вітчизняних і закордонних вчених, періодичні видання, Інтернет-ресурси.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (62 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 76 сторінок. Основний зміст викладено на 70 сторінках. Робота містить 15 таблиць, 23 рисунка.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі кваліфікаційної роботи *«Теоретичні основи функціонування банківської системи України»* досліджено теоретичні основи структури банківської системи України, нормативно-правове забезпечення функціонування банківської системи. За результатами проведеного дослідження у першому розділі зроблені висновки щодо основ функціонування банківської системи України на сучасному етапі.

У другому розділі *«Оцінка особливостей сучасної структури банківської системи України»* оцінена сучасна структура банківської системи України, діяльності НБУ як мегарегулятора, наданий аналіз результатів діяльності банківської системи. В даному розділі розкрито питання порівняльної оцінки результатів діяльності окремих груп банків України.

У третьому розділі *«Шляхи вдосконалення та перспективи розвитку банківської системи України»* досліджено сучасні проблеми банківської системи України, наведено шляхи їх усунення. Дослідивши зарубіжний досвід управління банківською системою в період криз, зроблено висновки щодо перспектив подальшого функціонування банківської системи України.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі.

Підсумовуючи результати проведеного дослідження можна визначити банківську систему як сукупність банківських установ, які займаються банківською діяльністю на постійній професійній основі, взаємодія між якими та навколишнім середовищем породжує самостійну багаторівневу економічну структуру для досягнення єдиної мети функціонування.

В процесі дослідження сутності банківської системи було виявлено, що найважливішою її характеристикою є структура. При дослідженні системи структура виступає як спосіб опису її організації. Відповідно до Закону України «Про банки та банківську діяльність», банківська система України визначається як така, що складається з Національного банку України та інших банків, а також філій іноземних банків, що створені і діють на території України.

Отже, банківська система України заснована на взаємовідносинах між банками у двох площинах – по вертикалі та по горизонталі. По вертикалі – це відносини підпорядкування між Національним банком, як керівним органом усієї банківської системи, та іншими банками. По горизонталі – це відносини рівноправного партнерства та конкуренції між банками другого рівня. Банки другого рівня є одним із складових елементів банківської системи, найбільш

значущими учасниками грошового ринку, найважливішими елементами відтворювальної структури економіки.

Банківська діяльність дістає своє правове відображення в банківському законодавстві – в системі нормативних актів, що видаються відповідними органами держави. На сучасному етапі розвитку банківської системи України слід констатувати виключний характер банківської діяльності, що визначається високим рівнем ризику, який вона несе для споживачів банківських послуг. Самі ці її характерні ознаки й зумовлюють необхідність її державного регулювання.

Правові норми, що регулюють банківські відносини, містяться, насамперед, у загальних нормативних актах і у спеціальних, присвячених регулюванню виключно банківських відносин. Це Конституція України, Закони України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, постанови, положення й інструкції НБУ та Міністерства фінансів України, статuti банків тощо.

Особливістю банківського законодавства України є значна кількість підзаконних нормативних актів, а законів, що регулюють різні аспекти і питання банківської діяльності, недостатньо, що пояснюється, з одного боку, складною і повільною процедурою їх прийняття, а з іншого, тим, що банківські відносини надто динамічні. Відомчі нормативні акти видаються на виконання і в межах закону й покликані усунути прогалини в правовому регулюванні банківських суспільних відносин.

З наведеного дослідження оцінки структури і діяльності банківської системи можна зробити наступні висновки:

1. За останні 10 років у структурі банківській системі України простежуються наступні тенденції:

1) Значне скорочення кількості банків та їх підрозділів. Загальна кількість банківських установ з 2005 по 2015 роки коливалася в межах 176—184 установ. За 2015 рік кількість функціонуючих банківських установ скоротилася до 117. Станом на 01.01.2022 року в Україні функціонує 71 банк. До зменшення кількості банків в Україні призвела фінансова криза, підвищення курсу валют, різке погіршення економіки внаслідок COVID-19, а також несприятлива політична та соціальна ситуації.

2) Відповідно до зменшення кількості банків скоротилася і чисельність їхніх структурних підрозділів, особливо на зменшення кількості відділень за останні 2-3 роки вплинуло створення віртуальних банків в Україні, в також карантин в пандемію коронавірусу в 2020 – 2021 роках. Якщо станом на 01.01.2014 року існувало 19280 відділень банків в Україні, то на початок 2022 року їх залишилось 6685 одиниць.

3) Тенденція до скорочення кількості банків з іноземним капіталом. На початку 2009 року в Україні функціонувало 53 банків з іноземним капіталом (з них 17 - 100% іноземного капіталу), станом на 01.01.2022 року їх кількість складає 33 банки, що дорівнюється 46,5% від загальної кількості функціонуючих банків (з них 23 - 100% іноземного капіталу, 32,4% від загальної кількості функціонуючих банків). При цьому частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків залишилась на рівні 36%, це свідчить про зростання капіталу банків з українським капіталом.

4) Зростання частки державних банків в структурі активів банківської системи України. Станом на початок 2022 року функціонує 6 державних банків, частка активів яких складає 49,7%, а капіталу 44% в активах та капіталі банківської системи України.

5) Сьогодні в Україні існують значні диспропорції у розвитку регіональної банківської системи, що приводить до нерівномірного економічного та соціального розвитку регіонів країни.

2. НБУ здійснює регулювання діяльності комерційних банків через економічні нормативи та нормативно-правове забезпечення здійснюваних цими банками операцій. З метою захисту інтересів вкладників та кредиторів і забезпечення фінансової надійності банків НБУ встановлює для них обов'язкові економічні нормативи. Заверджені нормативи за останні 5 років банківською системою України дотримувались.

3. Порівняльною оцінкою результатів діяльності окремих груп банків: державних, банків іноземних банківських груп та банків з приватним капіталом свідчить, що більше 50% прибутку банківської системи приходить на чотири державних банків. В 2021 році збільшилась частка прибутку груп з іноземним капіталом (з 16,1% в 2018 році до 28,7% в 2021 році), найбільш низька прибуковість у банків з приватним капіталом.

На початок 2022 року перед українською системою постала ціла низка проблем, основними з яких є такі: низький рівень конкурентоспроможності банківського сектору; низька якість надання послуг за їх високої вартості; недостатній рівень капіталізації.

В цілях подолання даних проблем, вважаємо доцільним рекомендувати банківським установам впроваджувати продуктивні стратегії розвитку, застосовувати інновації в банківській сфері, створювати позитивний імідж окремо взятої фінансової установи з метою відновлення довіри з боку економічних суб'єктів, а недопущення негативного впливу фінансової кризи на банківську сферу та запобігання її наслідкам мають бути стратегічними завданнями як ризик-менеджменту банківських установ, так і Національного банку та уряду країни, зацікавленої в стабільному функціонуванні банківської системи, а отже і економіки в цілому.

Вирішення зазначених проблем, що стримують розвиток банківського сектору України в мирний час, забезпечить його стабільність та ефективне функціонування економіки загалом. Військові дії Росії проти України з лютого 2022 року внесли свої корективи в діяльність банківської системи. Не зважаючи на позитивні зрушення в банківському секторі, які були досягнуті за останні роки, виникають загрози й надалі залишаються і можуть мати тенденцію до зростання. Серед основних загроз можна виділити такі: продовження військових дій, які тривали на Сході з 2014 року на території всієї України.

Національний банк України оприлюднив звіт про діяльність фінансового сектору за підсумками I кварталу 2022 року.

Найголовнішим результатом I кварталу поточного року можна вважати те, що фінансова система України в сучасних воєнних умовах є інституційно спроможною,

забезпечує грошовий обіг, не допустила паніку на фінансових ринках, як це сталося у 2014 році.

З урахуванням форс-мажорних обставин, у банківської системи вистачило ліквідності витримати потужний неочікуваний удар.

Багато банківських співробітників перейшли на роботу в дистанційному режимі. У цьому сенсі слід подякувати пандемії COVID-19 – багато організацій і спеціалістів навчилися працювати за таких умов. Стабільність банківської системи виступила складовою інституційної спроможності держави, що є запорукою нашої перемоги над ворогом.

Тому вважаємо доцільним розглянути перспективи розвитку банківської системи України на майбутній період з урахуванням здобутої у війні перемоги.

Перспективи подальшого розвитку банківської системи України нами розглядаються з боку впровадження банками нових продуктів з ціллю підвищення конкурентоспроможності та розвитку інформаційних технологій.

1. Формування екосистеми дозволить банкам, з огляду на клієнтську базу, побудувати власну екосистему, яка позитивно позначиться на діяльності і капіталізації. Також у вигаді залишаться і клієнти, залучені до цього процесу: вони зможуть заощадити час, отримати пільги, бути впевненими в пропонованому продукті, оскільки довіряють посереднику-банку. Запуск нових напрямів дозволить банкам збільшити прибуток і зміцнити становище у рейтингу банків України.

2. Діджиталізація в банківській сфері. Узагальнюючи досвід діджиталізації в банківській сфері, вважаємо, що сьогодні діджиталізація формує такі додаткові можливості ведення банківського бізнесу та платіжних банківських систем:

- 1) здійснення розрахунків за допомогою банкінгу у смартфоні та месенджері;
- 2) здійснення розрахунків у режимі реального часу 24/7/365 з будь-якої точки світу, не виходячи з дому або в дорозі;
- 3) формування національних платіжних систем, що діють у режимі реального часу.

Наявні методи втілення та інструменти, що є в Україні, дають змогу успішно впроваджувати закордонний досвід Інтернет-банківництва, банкінгу в смартфоні та банкінгу в месенджері, однак головними проблемами сьогодні залишаються необізнаність із даними технологіями людей похилого віку та захист персональних даних.

АНОТАЦІЯ

Шепеленко М. В. «Оцінка структури банківської системи України»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності
072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за освітньою програмою «Банківська справа»,
Одеський національний економічний університет - Одеса, 2022

У роботі розглядаються теоретичні аспекти структури банківської системи України на сучасному етапі розвитку. Проведено дослідження нормативно-правового забезпечення функціонування банківської системи.

Проаналізовано структуру банківської системи України, діяльності НБУ як мегарегулятора. Проведено порівняння результатів діяльності окремих груп банків України.

Запропоновано рекомендації щодо перспектив подальшого розвитку банківської системи України.

***Ключові слова:** банк, НБУ, банківська система, групи банків, банківська діяльність, результат банківської діяльності*

ANNOTATION

Shepelenko M.V. "Assessment of the structure of the banking system of Ukraine"

Qualifying work on obtaining a bachelor's degree in the specialty 072 «Finance, Banking and Insurance»
for the educational program "Banking"
Odessa National Economic University - Odessa, 2022

The work deals with the theoretical aspects of the structure of the banking system of Ukraine at the present stage of development. A study of regulatory and legal support for the functioning of the banking system.

Author analysis the development of structure of the banking system of Ukraine, the activities of the NBU as a mega-regulator. The results of activity of separate groups of banks of Ukraine are compared.

Recommendations on prospects for further development of the banking system of Ukraine are offered.

***Keywords:** bank, NBU, banking system, groups of banks, banking activity, result of banking activity*